

5

Goza daiteke gehiago. Euskaldun baten hizkuntz bidaia

Karmelo Ayesta

Industria ingeniaria

karmelo.ayesta@gmail.com

Sarrera-data: 2013-09-30 / Onartze-data: 2013-12-30

Laburpena. Euskararen erabilerak izan duen bilakaerak agerian jarri du aldaketa sakona dela hizkuntz ohitura berriak barnatzea. Hizkuntz bidaia hori erraztea da lan honen helburu nagusia. Lanaren sorburuan, honako hiru galdera hauek daude: Zergatik aldatu hizkuntz jokabidea eta euskaraz bizitzen saiatu? Zer gaitasun landu behar dira prozesua arrakastatsua izan dadin? Zer oinarri teoriko eta metodologiko erabil daitezke norberaren euskararen erabilera-marka hobetzeko? Lan honetan, honelako erantzunak proposatzen dira: a) Euskaraz bizitzeko motibazioa indartsuagoa da norberaren asmo transzendentetan eta balioetan oinarritzen denean; b) Prozesuaren arrakasta bermatzeko beharrezko dira gaitasun emozionalak lantzea, nork bere buruaren ezagutzan sakontzea, huts egitetik ikastea, eta euskararen gaineko aurreiritziak zalantzan jartzea eta c) Emaidza hobeak lortzen dira elkarlanean arituta, eta empatia eta konfiantzatik abiatuta, hizkuntz gatazkaren paradigma erabilia baino. • *Hitz-gakoak:* euskara, bizi, erabilera, hizkuntza, goza, bidaia.

Abstract. The evolution that has taken place in Basque use has shown that it constitutes a far-reaching shift when internalising new language habits. The main aim of this work is to facilitate that language journey. The following three questions prompted this piece of work: Why change one's language behaviour and try to live in Basque? What competence needs to be developed so that the process is successful? What theoretical and methodological basis can be used to improve one's score in the use of Basque? This work puts forward the following answers: a) The motivation to live in Basque is stronger when it is underpinned by one's own transcendental plans and values; b) To ensure that the process is successful, it is necessary to work on emotional competences, to develop self-knowledge in-depth, to learn from scratch, and to cast doubt on the prejudices about Basque; c) Better results are achieved when working in collaboration, and from the starting point of empathy and trust rather than using the paradigm of language conflict. • *Key words:* Basque, to live, use, language, enjoyment, journey.

SARRERA

I

Behin batean, euskaldun izatea erabaki nuen. Urte asko joan dira harezkero, eta bidean asko ikusi eta ikasi dut. Erabakiak gauzatzea ez da lan erraza; gehienetan, esatearen eta izatearen artean, erronka polita dago. Aditu batzuen laguntzari esker eta eskarmentuz ikasitakoari esker, hobeto ulertzen dut orain nola egin daitekeen bide hori, nola hurbil gaitzekin izan nahi dugun horretara. Horixe da *Goza daiteke gehiago* lanean partekatu nahi izan dudana.

Uzta eguraldiak mugatzen duelakoan, aitzurrari eragiten ahantz daiteke. Egun, euskaldun askoren erantzukizunaren, arduraren eta ahalmenaren dimisioa gertatzen ari da, euskararen biziraupena instituzioen esku uzteko; euskaltasunaren garapena aginte-instituzioei (politikariei, alegia) eta aditu/ aritu-taldee (hau da, euskalgintzari eta hezkuntza-sistemari) azpikontratatu nahi zaie.

Goza daiteke gehiago lana euskararen erabilera zabaltzeko proposamen berria da. Erabilera hedatzeko, askok aldatu beharko dugu hizkuntz ohitura. Aldaketa pertsonal horretan, inguruak eragin handia du, baina ez da erabakigarria: gizaki libreak gara, geuk erabakitzen dugu hizkuntz ohitura aldatuko dugun edo ez, erantzukizuna geurea da. Lan honekin, “*Egungo baldintza soziolinguistikoekin, euskararen erabilerak goia jo du*” dioen axioma zalantzan jarri nahi dut. Horretarako, neure buruarekin esperimentatu dut, barrutik kanporako bidaia eginda. Ingurugiroko baldintzak erabakigarriak direlako ustea mespretxatu, eta *NI*aren muina astindu dut: neure asmo transzendentala eta gores ten ditudan balioak argitu, energia endogenoa sortu, eta eraginkorra izateko metodologia anglosaxoi modernistak eta post-modernoak erabilia, determinazioaren harresia zulatzeari ekin diot.

Uste dut horretan asmatu egin dudala: esperientziak erakutsi dit, egungo egoera soziolinguistikoetan ere, euskal hiztunok euskararen erabilera-marka hobetu egin dezakegula, eta bidean sano gozatu.

Lan osoa *Goza daiteke gehiago* liburuan plazaratu dut, *Utriusque Vasconiae* argitaletxearen bitartez. Artikulu-egitura eman diot liburuari, eta azalpenak narrazioekin eta egungo adibideekin osatu ditut, irakurketa errazagoa eta ulergarriagoa egiteko. Laburpen honetan, berriz, proiektuan erabilitako teoria eta hausnarketak aurkituko dituzue.

***Erabilera
hedatzeko, askok
aldatu beharko
dugu hizkuntz
ohitura.***

**Zergatik aldatu
hizkuntz
jokabidea eta
euskaraz bizitzen
saiatu?**

1. PRINTZIPIOAK

I

1.1 Motibazioa

Hizkuntz ohitura berria barneratzea aldaketa sakona eta neketsua da. Adituen ustez, aldaketa-prozesuen arrakasta arrazoi edo zergati ona edukitzean datza. Beraz, hizkuntz bidaia hasteko, oinarritzko galdera honi erantzun behar diogu: zergatik aldatu hizkuntz jokabidea eta euskaraz bizitzen saiatu?

Hainbat arrazoi on egon daitezke euskalduntzeko, pertsona bakoitzak berea du. Batzuen motibazioa pragmatikoa izan daiteke, euskara beharrezkoa edo praktikoa zaie, bizitzaren eremu batzuetan; beharbada, lanerako behar dute, edo lagun-taldearen hizkuntza da, edo, agian, harreman-mundu berri bat zabaltzeko erabiltzen dute. Beste pertsona batzuek arrazoi etikoak, politikoak edo ekologikoak izan ditzakete: herri-eskubideen eta munduko hizkuntz aniztasunaren alde egon, eta enpatiatatik erabaki daiteke euskaraz aritzea. Esentzialismoa edota transmisioa ere izan daitezke euskaraz bizitzeko arrazoiak, eta pentsa daiteke, euskalduna izanik, euskara dela berezko hizkuntza.

Adituek diote aldaketarako motibazioa indartsua izan dadin, bat etorri behar dela norberaren balio eta printzipioekin. Horrez gain, azpimarratzen dute balio pertsonal batzuk lagungarriak direla aldaketa eta hobekuntzarako; eta beste batzuek, ordea, aldaketa oztopatu egiten dutela. Aditu gehienak ados daude eragin positiboa duten balioak aukeratzeko orduan: integritatea, erantzukizuna, eta asertibitatea bezalakoak hautatzen dituzte.

Nire kasuan, hiru printzipio edo balio horiek izan dira euskalduntzeko motibazio-iturri, eta, aldi berean, oso lagungarriak inguruan euskara-erabilera zabaltzeko.

1.2 Integritatea

Integritatearen gainean idazteko, *integrity* hitza nola euskaratu begiratu dut Elhuyar hiztegiaren: *zintzotasuna* eta *zuzentasuna* aipatzen ditu. Nathaniel Branden idazleak ematen dion zentzua beste bat da: “*When our behavior is congruent with our professed values, when ideas and practice match up, we have integrity*”. Hau da, integritatea dugu gure jokabideak eta balioak, ekintzak eta ideiak, bat datozenean.

Integritatea eta sinesgarritasuna batera doaz. Gure ekintzak asmoekin bat datozen neurrian, indartu egiten dugu geure buruarengan dugun konfiantza, eta sinesgarritasuna irabazten dugu besteen aurrean. Baina zerbait deitoragarria dela esan ostean, guk geuk egiten dugunean,

orduan, berriz, galdu egiten ditugu konfiantza eta besteen errespetua; eta portaera hori ohiko bihurtzen bada, guk geuk ere ez diogu geure buruari sinetsiko.

Simon Sinek aholkulariak antzeko ideia batzuk teorizatu eta enpresa-munduan aplikatu ditu *Start with why* liburuan. Haren iritzian, manipulazioa oso eragingarria da eta, beraz, norma bihurtu da merkatuan. Enpresa gehienek erabiltzen dute manipulazioa; baina eraginkortasun hori transakzio bakarrera mugatzen da. Bezeroen eta langileen fideltasuna lortzen duten enpresak, ordea, errentagarriagoak dira, oro har, berritzaileagoak, eragingarriagoak dira, eta luzaroago irauten dute. Bi baldintza bete behar dira fideltasun hori lortzeko: argi azaltzea enpresaren existitzeko arrazoia (asmoa, *why* deritzona), eta arrazoi horri atxikitzea eguneroko jardueran. Hitz batean esanda: integritatea izatea, asmo eta ekintzen arteko koherentzia.

Asmo eta ekintzen arteko koherentzia, beraz, oso emankorra eta errentagarria da: alde batetik, indartu egiten du gure buruarengan dugun konfiantza; bestetik, benekotakoa, autentikoa, eta jatorra izateak sinesgarri eta erakargarri egiten gaitu. Horregatik, integritatea oso lagungarri izan liteke euskararen erabilera zabaltzeko; euskal hiztunok integritatea erakusten dugunean, hau da, gure asmoak eta ekintzak bat datozenean, orduan, indartsuago sentitzen gara, eta erakargarriagoak gara ingurukoentzat.

Baina, noiz erakusten dugu integritatea? Euskaldunon kasuan, integritatea eta benetakoa izatea euskararekin daude lotuta. Euskaldunak garelako esan, baina euskara erabiltzen ez badugu, esana eta izana ez dira bat etorriko. Gure *why* euskara da, euskarak egiten gaitu euskaldun, eta euskaldunok euskarari atxiki behar gaitzaizkio, integritatez jardun nahi badugu. Bestela, zaila izango da geure burua sinestea eta inguruko konfiantza gureganatzea.

1.3 Erantzukizuna

Jack Canfieldek idatzitako *The Success Principles. How to get from where you are to where you want to be* liburuan irakurri nuen arrakastatsua izateko gakoa: “*If you want to be successful, you have to take 100% responsibility for everything that you experience in life*”. Hau da, arrakastatsua izan nahi baduzu, bizipen guztien erantzukizun osoa hartu behar duzu. Lidergoari buruzko liburuetan eta autolaguntza liburuetan, behin eta berriz errepikatzen da ideia bera.

Edozein egoeraren aurrean, bi jarrera har daitezke: erantzukizuna onartu (*responsibility*), edo errua kanpokoari egotzi (*blame*). Gertaera bera izanda ere, emaitza zeharo alda daiteke, betiere jarreraren arabera.

Euskal hiztunok integritatea erakusten dugunean, hau da, gure asmoak eta ekintzak bat datozenean, orduan, indartsuago sentitzen gara, eta erakargarriagoak gara ingurukoentzat.

**Nork bere burua
zuritu, aitzakiak
bilatu edo errua
inori bota
beharrean,
euskaldunok
dagokigun
erantzukizuna
onartzen
dugunean,
orduantxe igoko
da euskararen
erabilera.**

Gertatutakoa ezin da aldatu, baina gertakizun horren aurrean hartzen den jarrerak baldintzatu egingo du ondorioa.

Blame jarrerak oso ondorio arriskutsuak dakartza. Alde batetik, indargabetu egiten gaitu; erantzuleak beste batzuk direnez, guk ezin dugu ezer egin, eta, beraz, ahul sentitzen gara. Gainera, biktimismoan hondorutzen gaitu, guri dagokigulako besteek egindakoaren ondorioak pairatzea. Ondorioz, kexatzea dugu zeregin nagusia, eta elkarrizketa negatiboetan murgiltzen gara; horrek ez gaitu erakargarri egiten besteen begietan. Bestalde, onartu egiten dugu zirkunstantziak zehaztutako determinismoa, eta uko egiten diogu askatasunari. Beraz, etorkizuna ilundu egiten zaigu, eta, egoera aldatzea ez dagoenez gure esku, etsipena da nagusi.

Bizitzaren gaineko erantzukizuna onartzen duena, ostera, libre sentitzen da nahi duena pentsatzeko eta egiteko. Badaki, gertatzen denaren aurrean, norberak aukera ditzakeela jarrera eta erantzuna. Beraz, norberak etorrarazten edo baimentzen duela gertatuko dena; hau da, etorkizuna norberaren esku dagoela.

Blame jarrera ohikoa da herri kolonizatuotan. Kolonizatzaileek sentiarazten digute ez garela gai, ez aukeratzeko, ez erabakitzeko. Ideia hori barneratzen badugu kolonizatuok, akabo: biktima papera hartu, kexatu eta egoera justifikatzeko hamaika zuribide aurkituko ditugu.

Euskal hiztunok sarri hartzen dugu *blame* jarrera: esate baterako, esaten dugunean euskararen erabilerak goia jo duela egungo egoera soziolinguistiko honetan, egungo hezkuntza-ereduekin, edo egungo legediarekin. Faktore horiek eragin handia dute, zalantzarik gabe; baina ez dira determinatzaileak. *Blame* jarrera aukeratzeko badugu, gureak egin du. Mila aitzakia aurkitu bai, baina emaitza ez dugu aldatuko.

Responsibility jokabidea hautatuz gero, berriz, erabakia guri dagokigula onartu behar dugu; guk hautatzen dugula euskaraz edo gaztelaniaz hitz egingo dugun. Egoera soziolinguistikoek ez dute erabaki hori gure ordezt hartuko, eta, gehienetan, ezta legediak edo hezkuntza-sistemak ere. Geurea da hautua eta geurea erantzukizuna. Nork bere burua zuritu, aitzakiak bilatu edo errua inori bota beharrean, euskaldunok dagokigun erantzukizuna onartzen dugunean, orduantxe igoko da euskararen erabilera. Izan ere, gaur egun, sarritan, euskararen erabileraren goia zein altu dagoen guk geuk jartzen dugu.

1.4 Asertibitatea

Asertiboak gara geure asmoak, nahiak, balioak eta premiak baloratzen ditugunean eta bizitzako ekintzetan agertzen ditugunean. Asertiboa izateko, beraz, ez da nahikoa asmo eta balioak edukitzea; asmo eta

balio horiek gure egunerokotasunean azaldu behar ditugu, ezin dira barnean ezkutatuta geratu.

Asertibitatearen aurkakoa da ezkutuan gordetzea gu zer garen benetan, zein diren asmoak, nahiak eta balioak: beharbada, gure moduan pentsatzen ez duenarekin gatazkarik ez izateko, edo, agian, besteen gustukoa izateko. Azken finean, nor garen faltsutzea besteak manipulatu ahal izateko.

Batzuetan pentsatzen dugu, hainbat egoeratan, gu benetan garen modukoak azalduz gero, jendeak ez gaituela onartuko edo ez garela eroso eta egoki sentituko. Onartua ez izateko beldurraren aurrean burua makurtu eta gure izaera faltsutu egiten dugun bakoitzean, gure autoestimua sakon lurperatzen dugu. Nago euskaldunok sarri egiten dugula hori; esaterako, erdara aukeratzen dugunean, euskaraz berba egin beharrean. Egoera horietan, ez dira ingurukoak kalte egiten digutenak, guk geuk traizionatzen dugu geure burua. Beste inor konturatu ez arren, badakigu nola sentitu garen (eskas, deseroso, ezgauza...), eta zein izan den ondorioa (besteek onar gaitzaten faltsutu izana).

Amore eman eta nork bere burua saltzeko tentazioa oso indartsua izan liteke aurrean dugun pertsona garrantzitsua denean. Baina besteak gu miresteak ez du inoiz konpentsatuko geure buruari egingo diogun kaltea; gure gaineko iritzia eta gure buruari diogun estimua kaltetuta geratuko dira.

Asertiboa izateko gure ideiak eta nahiak garrantzitsuak direla sinetsi behar dugu. Konbentzituta egon behar dugu gure bizitza ez dela besteena, geurea baino, eta ez gaudela munduan besteen nahiak asebetetzeko, gure asmoak betetzeko baizik. Asertibitateak eskatzen digu benetan garena erakusteko, besteek garen bezalakoak onar gaitzaten, geure izaera faltsutu barik.

Asertibitateak lagunduko digu euskararen erabilera indartzen, zeren, asertibitatez jokatzeko dugunean, euskaldunok benetan garena azalduko dugu: euskaradunak

2. ENERGIA ITURRIAK

I

Euskararen erabilera-marka hobetzeko, hizkuntz ohitura berriak barneratu behar ditugu; prozesu hori neketsua da, euskalduntzeak energia asko xurgatzen du; hortaz, hizkuntz bidaia horretan errendimendu optimoa behar dugu, helmugara heldu nahi badugu.

Jim Loehr idazlea, kirol-munduan aritua da goi-mailako atletekin. *The power of full engagement* liburuan, arlo horretan ikasitakoa enpresamundura egokitu du, exekutiboen errendimendua hobetzeko asmoz;

**Asertibitatez
jokatzeko
dugunean,
euskaldunok
benetan garena
azalduko dugu:
euskaradunak.**

Euskararen erabilera-marka hobetzeko, hizkuntz ohitura berriak barneratu behar ditugu; prozesu hori neketsua da, euskalduntzeak energia asko xurgatzen du.

hango ideiak hartu dira lan honetan erabilera-marka hautsi nahi dugun euskal atleten errendimendua hobetzeko.

Loehr psikologoaren arabera, errendimendurako egoerarik egokiena *full engagement* da. Hau da, zeharo konprometituta egotea, bete-betean aritzea. Egoera horretan bizitzeko, lau energia-mota behar ditugu: fisikoa, emozionala, mentala eta espirituala. Mota bakoitza ezinbestekoa da, laurak behar ditugu errendimendua lortzeko. Aldi berean, energia-iturri bakoitzak eragin zuzena dauka gainerako iturrietan, laurak daude elkarrekin erlazionaturik.

2.1 Energia espiritualak

Energia espiritualak elikatzen du bizitzeko grina. Baldintza bi bete behar dira energia-mota hori sortzeko: alde batetik, gure interes pertsonaletik harago doan asmoa edukitzea; bestetik, asmo hori eta gure balioak bat etortzea. Beste modu batez esanda, gure balioetan oinarritutako bizitza “transzendentalak” aukeratzea. Eduki ezean, norabide gabe ibiliko gara, eta kanpoko haizeak eta korronteak noraezean eramango gaituzte.

Euskaldunok ere energia espiritualak behar dugu bete-betean aritzeko. Gure balioetan oinarrituriko asmo transzendentalak eduki ezean, ez dugu goi-mailako errendimendurik izango.

Asmo transzendentalak izan daiteke, esaterako, *euskal espezieari irau-naraztea*. Bizidun guztiok dugu geu irauteko eta geuretako ei irau-narazteko sen transzendentalak, naturalak da. Asmo hori, gainera, bat dator arestian aipatu ditugun balioekin, integritatearekin, erantzukizunarekin, eta asertibitatearekin, alegia.

2.2 Energia emozionalak

Itzela da emozioek errendimenduan duten eragina. Beldurra eta etsipena bezalako emozioek hartzen gaituztenean, gogoaren agintea bereganatzen dute. Bost axola zein burutsuak eta azkarrak garen, gure adimena ez da inondik agertuko: ez gara ezer lortzeko gauza izango.

Gorrotoa eta beldurra bezalako emozioek biziraupen-mekanismoak isiotzen dute; mekanismo horrek hiru erantzun ezagutzen ditu: *fight, flight, or freeze*, hau da, borrokatu, ihes egin, edo izoztu. Biziraupen-mekanismoa oso eraginkorra da arrisku fisiko handiko egoetarako, baina ez da egokia bizitzako gainerako erronketan errendimendurik onena lortzeko.

Gure buruak ez ditu ezberdintzen benetako arriskuak eta irudimenak sorturikoak. Hortaz, nahikoa da etorkizuneko balizko egoera bat aurreikustea, agian, inoiz gertatuko ez dena, mekanismoak abian jartzeko. Beraz, gure burutik pasatzen dena oso garrantzitsua da. Modu berean,

arrisku fisikoak eta psikologikoak nahastu egiten ditu garunak; onartua ez izatea edo besteen aurrean ezgai agertzea benetako arrisku fisikotzat hartzen ditu, eta biziraupen-mekanismoa martxan jartzen du.

Hizkuntza minorizatuetakoa hiztunok askotan pizten dugu biziraupen-mekanismoa. Nahiz eta, gehienetan, benetako arrisku fisikorik ez dagoen, beldurra senti genezake euskara erabiltzeko orduan. Askotan, onartuak ez izateko beldurra da, irudimenak sortutakoa. Pentsa genezake, esaterako, euskara ez duela gogoko izango solaskideak, edo, beharbada, ez duela gure euskara estimatuko, edo, agian, ez digula ulertuko, eta, hortaz, baztertu egingo gaituela. Ondorioz, hizketakidea etsaitzat har genezake, eta, beldurraz gain, gorrotoa sentitu. Emozio negatibo horiek kaltetu egiten dute gure errendimendua, eta, euskaraz mintzatu beharrean, *fight, flight, or freeze* jokabideak hartzen ditugu: ihes egin, desagertu, edo zalaparta antzuan murgildu.

Beste emozio batzuek, berriz, errendimendua kaltetu beharrean, hobetu egiten dute. Mario Alonso Puig medikuaren arabera, egoera emozional batzuetan (ilusioa, poza, konfiantza sentitzen dugunean) eremu prefrontalera doan odol-jarioa handitu egiten da eta, beraz, oxigeno- eta glukosa-hornidura; eremu prefrontalak biziraupen-mekanismoa gelditzen du, eta gertaerak perspektibaz ikusten laguntzen digu. Egoera emozional positiboek neurona berriak sortzen dituzte, osasuna hobetu eta bizitasunez betetzen gaituzte. Horrez gain, besteekin ditugun harremanak hobetu eta elkarlana sustatzen dute. Labur esanda, ilusioak, pozak, konfiantzak, eta enpatiak errendimendua hobetzen dute. Emozio horiek dira energia emozionalaren iturri.

Energia emozionalak lagunduko digu euskararen erabilera zabaltzen. Beldurraren eta gorrotoaren ordean, ilusioa, poza, konfiantza, eta enpatia sentitzeko eta transmititzeko gauza bagara euskaraz hitz egiteko orduan, eraginkorrakoak izango gara: etxekoa bezala hartzen dugula antzemango du ezezagunak, gutarikoa izateko aukera ematen diogula sentituko du ikasle ia-euskaldunak, eta ama-hizkuntzarekiko begirunea erakutsiko diogu euskaldun zaharrari.

2.3 Energia fisikoa

Energia fisikoa da bizitzeko behar den erregai nagusia. Energia fisikoan dautza bizitasuna, buru bizkortasuna eta erne egoteko ahalmena. Eragin handia dauka sormenean, emozioak kudeatzeko eran, kontzentratuta egoteko gaitasunean, eta konpromisoei eusteko ahalmenean. Jim Loehren hitzetan, lau jarduerak erregulatzen dute energia fisikoaren maila: arnasketak, elikadurak, atsedanak eta ariketa fisikoak. Lau aktibitate

Gure balioetan oinarrituriko asmo transzendentala eduki ezean, ez dugu goi-mailako errendimendurik izango.

Beldurraren eta gorrotoaren orde, ilusioa, poza, konfiantza, eta enpatia sentitzeko eta transmititzeko gauza bagara euskaraz hitz egiteko orduan, eraginkorragoak izango gara.

horiek zainduta, errazagoa da energia espiritual, mental eta emozionala izatea; energia fisiko gutxi dagoenean, berriz, zaila da argi pentsatzea eta emozioak kudeatzea. Izan ere, arestian aipatu dugunez, energia-mota bakoitzak eragin zuzena dauka gainerako iturrietan.

2.4 Energia mentala

Garuna da gizakiok dugun organorik garatuena. Berak gobernatzen du gorputza; bertan gordetzen dira gogoa, pentsamendua, sentimenduak, asmoak, nortasuna; azken finean, materia izan ezik, garen guztia. Garuna da energia mentalaren iturria, eta ikaragarritzko eragina dauka errendimenduan. Beraz, haren ahalmena zukutzen ikasi behar dugu.

Organo oso konplexua da garuna. 1981. urtean Medikuntza eta Fisiologiako Nobel Saria irabazi zuen Roger Sperryk zientzialariaren hitzetan, bi buru ditu gizakion garunak, bi kontzientzia ezberdin: eskuin hemisferiokoa eta ezker hemisferiokoa. Herri hizkeran, ezker hemisferioari burua esaten diogu, eskuinari, berriz, bihotza, eta bien ahalmena erabiliko dugu euskararen erabilera hedatzeko.

Ezker hemisferioaren egitekoa da informazioa aztertzea eta metatzea. Berari esker ikasten ditugu kontzeptu eta ideiak. Han kudeatzen ditugu zenbakiak eta letrak: jakintzaren hemisferioa da. Identitate, nortasuna, ohitura eta jokabide-ereduak gordetzen ditu.

Ezker hemisferioan gordetzen ditugun jokabide-eredu horiek aproposak dira eremu eroso eta ezagunetarako. Izan ere, aurreko bizipenetatik ikasi ditugu. Baina egoera berria denean, ez dira egokienak. Hazi, garatu, eta eboluzionatzeko orduan, finkatutako nortasuna eta jokabide-ereduak pentsamendu mugatzaile bihurtu daitezke.

Pentsamendu mugatzaileek sano kaltetzen dute euskararen erabilera, hortaz, agerian jartzen eta gainditzen ikastea komeni zaigu. Gurean, bi mota nagusi topa daitezke: norberari buruzko sineskeria mugatzaileak eta euskararen gaineko aurreiritzi faltsuak.

2.4.1 Norberari buruzko sineskeria mugatzaileak

Norberari buruzko sineskeria mugatzaileak, subkontzientean gordetzen dira, eta nortasunaren parte bihurtu daitezke. Sineskeria mugatzaileak konpromiso ezkutatuak sortzen dituzte, eta horien bidez gure jokabidea eta errendimendua baldintzatu. Konpromiso horiek kontzientziaren azpian ezkutatu dira; gu geu ez gaude jakinaren gainean, eta, beraz, ez dugu gure jokaera ulertzen.

Asko dira euskal hiztunon errendimendua mugatzen duten sineskeriak. *Ni ez naiz benetako euskalduna* motakoak dira batzuk, eta euska-

ra-gaitasunarekin lotuta daude: *sasi-euskaldun berria naiz, sasi-euskaldun analfabetoa naiz, sasi-euskaldun makettoa naiz*. Beste batzuek, *Ni uzkurra naiz* erakoak dira, eta asertibitatea ukitzen dute: *ni lotsatia naiz, ni beldurtia naiz, ni alperra naiz* eta antzekoak. Azkenik, euskaldunoi dagozkigun estereotipoak daude: *ni aldeanoa/kaxeroa naiz edo ni erradikala naiz* bezalako sineskeriak.

Sineskeria mugatzaileak gainditzen ikasi behar da errendimendua hobetzeko. Prozesuak lau urrats ditu: lehenik sineskeria azaleratu, gero pentsamendu eta aukera bezala onartu, ondoren sineskeria eta norberaren identitatea bereizi, eta azkenik, hautatu norberak zer izan nahi duen, sineskeriak diona edo bestelakoa.

2.4.2 Euskararen gaineko aurreiritzi faltsuak

Euskararen gaineko aurreiritzi faltsuak, batzuetan, berarekin dakartza egoeraren diagnosi okerra, eta, ondorioz, konponbide antzuak edo kaltegarriak. Beste askotan, aldiz, gezurrezko usteak energia xurgatzen digu eta ahituta uzten gaitu.

Honako hauek dira euskal hiztun askok barneratuta ditugun aurreiritzien adibideak: *euskarak zatitu egiten du, erdarak, berriz, kohesionatu; profesionalagoak dira langile (mediku, abokatu, kazetari...) erdaldunak euskaldunak baino; euskara ez da erakargarria (guay); euskaldun gutxi gara; gizarteak ez dio euskarari baliorik ikusten; gazteek ez dute euskararekiko atxikimendurik...*

Aurreiritziak egia edo gezur diren jakitea lortzeko, komeni da datuak eta egitateak aztertzea, horiei buruz hausnartzea, eta ondorioak soseguz ateratzea. Hurrengo atalean, horietako iritzi batzuei azala kendu, eta mamia ustel dagoen edo ez aztertuko da.

3. EUSKARAREN GAINEKO AURREIRITZIAK

I

3.1 Kohesioa

Euskadi Irratiko irratsaio batean eztabaidatzen ari ziren erdara ere gure hizkuntza ote den, eta solaskide batek atentzioa eman zidan iritzia bota zuen: *onartzea gogorra bada ere, gaztelania da hegoaldea kohesionatzen duen hizkuntza*.

Ezer kohesionatzekotan, hizkuntza batek bere hiztun-komunitatea trinkotzen du. Gaztelaniak gaztelera-hiztunak bateratzen ditu, Bilboko eta Santanderrekoa, edo Arrigorriagakoa, Segoviakoa, Cadizekoa eta Bogotakoa. Baina inork ez dezala ziria sar: gaztelerak ez du hegoaldea trinkotzen, ez du bereizten hegoaldekoa eta Santanderrekoa; trinkotzen duena gaztelania erabiltzen duen hiztun-komunitatea da, besterik ez.

Pentsamendu mugatzaileek sano kaltetzen dute euskararen erabilera, hortaz, agerian jartzen eta gainditzen ikastea komeni zaigu.

**Gaztelaniak
gaztelera-
hiztunak
bateratzen ditu,
Bilbokoa eta
Santanderrekoa,
edo
Arrigorriagakoa,
Segoviakoa,
Cadizekoa eta
Bogotakoa. Baina
inork ez dezala
ziria sar:
gaztelera ez du
hegoaldea
trinkotzen.**

Era berean, euskarak euskal hiztun-komunitatea trinkotzen du: Idahoko unibertsitateko irakaslea, Azkaineko pilotaria eta Leioako ekonomialaria komunitate bereko kide bihurtzen ditu, baldin eta euskal hiztunak badira.

Aurrekoaren antzezko aurreiritzia da beste honako hau ere: *lagun taldearen kohesioa zapuztu egiten da euskaraz hitz egiteagatik*. Aurreiritzi faltsu horrek zalantzak, kezkak eta beldurrak zabaltzen ditu, eta beldurrak paralizatu egiten du, euskal hiztuna mututu.

Ustel-kiratsa dario aniztasuna onartzen ez duen lagun-taldeari. Uniformetasun itxura hobesten denean benetakotasunaren gainetik, integritate gutxi dago, eta gezur eta beldur asko. Taldeak ez bagaitu euskal hiztun gisa estimatzen, orduan hobe taldez aldatzea, garena ezkutatzen aritzea baino. Erdal elebakarraren papera jokatuta, benetako iritziak eta gogoia gorde egiten dira, zeren uste baita taldeak ez duela estimatuko norbera den moduan agertzea. Baina, gehienetan, kontrakoa da egia: eskuarki, benetakoa estimatzen da.

Euskal herrian hainbat hiztun-komunitate daude. Erdal elebakarrek ezin dituzte Euskal Herriko erdal eta euskal hizkuntz komunitateak kohesionatu. Lan hori euskaldunok bakarrik egin dezakegu, kikilduta ezkutatzen eta desagertzen ez bagara, noski.

3.2 Profesionaltasuna

Mundu globalizatu honetan, eleanitza izatea ezinbestekoa da lanbide askotarako. Multinazionalak hizkuntza bat baino gehiago menperatzea eskatzen dute kontratatzeko orduan, eta oso baloratzen da hainbat hizkuntza ikasteko gaitasuna; batetik, lanerako oso baliagarria delako, bestetik, profesionalaren adimen-gaitasuna frogatzen duelako.

Hemengo herritar batzuek, berriz, kontrako aurreiritzia daukate barneraturik: hizkuntza bakarra (gaztelania, noski) erabiltzeko gauza diren langileak profesionalagoak omen dira eleanitzak baino. Era honetako galderak entzun daitezke: *Baina zuk zer nahiago duzu, mediku ona izan dadin ala euskaraz egin dezan?* Profesionaltasuna eta euskara bateraezinak balira bezala, bata edo bestea aukeratu beharrean jartzen gaituzte; egia, ordea, kontrakoa da: bata eta bestea lotuta doaz.

Eskuarki uste da bezeroak hurbilago sentitzen duela zerbitzua ama-hizkuntzan eskaintzen zaionean. Harreman estuagoa sortzen da zerbitzu-hornitzailearen eta bezeroaren artean, eta bezeroak hornitzailearekiko leialtasuna garatzen du. Zerbitzua bezeroaren ama-hizkuntzan eskaintzen denean, hornitzaileak adierazten du, inplizituki, haren nahiak eta premiak benetan axola zaizkiola, eta eskaeraren aldaerei

egokitzeko gauza dela. Zerbitzua bezeroak nahi ez duen hizkuntzan inposatzen denean, berriz, norberaren lehentasunak jartzen dira bezeroaren aurretik, eta eskaerari erantzuteko ezintasuna erakusten da.

Euskal hiztunok, gure herria garatu eta lehiakor egin nahi badugu, bi zeregin ditugu. Alde batetik, profesionaltasuna erakutsi gure lanean, eta zerbitzua bezeroak nahi duen hizkuntzan eskaini; horrela gure lehiakortasuna indartu egingo da. Bestetik, profesionaltasunez jokatu behar dugu bezero-rola, eta profesionaltasuna eskatu zerbitzuak eskaintzen dizkigutenei. Zerbitzua bertako hizkuntzan eskaintzeko gaitasunik ez duenak badu zer hobetu. Geure eginkizuna da hori gogoraraztea, eta, zerbitzua hobetu ezean, aukera beste hornitzaile bati ematea; lehia sustatzea baita, batzuetan, motibatzeko biderik eraginkorrena.

3.3 Hizkuntza erakargarria

ETBko *Egun On Euskadi* programako elkarrizketan, Hizkuntza Politikarako Sailburuordeari honako hau galdetu zioten: *¿Qué cree que hay que hacer para que el euskera sea algo guay, un idioma guay?* Galdera maltzurra benetan, bi aurreiritzi baititu ezkutatuta: batetik, euskara ez da erakargarria, eta, bestetik, euskara erabiltzea nahi bada *guay* bihurtu behar da.

Topikoa da esatea euskara ez dela egokia. Kontua aspaldikoa da. *El libro negro del euskera* liburuan biltzen dira euskararen gainean esan diren hitz eder asko; esate baterako, Juan de Marianak (XVI-XVII) esaniko hura: *Solo los vizcaínos conservan hasta hoy un lenguaje grosero y bárbaro, que no recibe elegancia*. Orduetik hona izenondoak moldatu egin dira, baina, betiere, gutxiesteko asmotan: zatarra, arlotea, baztertzailea, terrorista, ulertezina, tuberkulosikoa, landu gabea, zaila, baldarra, urria, hila...Uste nuen topikoa iraungitzeaz zegoela, euskara, baserritarren hizkuntza izatetik, hizkuntza akademikoa izatera pasatu baita. Baina, urteak pasatu arren, euskara beti ezegokia.

Nazioarteko lan-ibilbideak irakatsi dit adierazkortasuna eta xarma ez direla hizkuntzaren ezaugarriak, hiztunarenak baizik. Esate baterako, ama-hizkuntza ingelesa dutenek ez dute arazorik haserrea eta iraina ingelesez adierazteko. Neuk, ordea, bai; eta *native english* ez diren lagun gehienek ere bai. Ez dizkiot *no native english* den inori *Este camarero es gilipollas. Que le den por culo. ¡Pero quien se habrá creído!* esaldien baliokideak ingelesez entzun. Horren ordeaz, *Zerbitzari hau leloa da bezalako* esaldiak esan ohi dira ingeles ikasian (*This waiter is stupid*). No *native english* garenon ingelesa ez praktikoa eta pobrea da. Bertakoei, oster, horrela entzun dakieke: *“This gay is a fucking wanker! He can speak it up his ass.*

Profesionaltasuna eta euskara bateraezinak balira bezala, bata edo bestea aukeratu beharrean jartzen gaituzte; egia, ordea, kontrakoa da: bata eta bestea lotuta doaz.

**Nazioarteko lan-
ibilbideak
irakatsi dit
adierazkortasuna
eta xarma ez
direla
hizkuntzaren
ezaugarriak,
hiztunarenak
baizik.**

**Eguneroko
zereginen
energia-kopuru
izugarria
eskatzeko dute.
Beraz, geratzen
den energia
gutzia lehentasun
bakarrean
kontzentratu
behar da.**

Who the fuck does he think he is!". Hizkuntzaren adierazkortasuna bainoago, hiztunaren erregistro-aberastasuna da gakoa.

Era berean, kultura bakoitzak zehazten du zerk duen xarma: batzuen ustean, *guay, flipau eta crack* hitzek gaztelaren xarma eta erakargarritasuna adierazten dute. Baina hiru hitz horiek inguruko hizkuntzetatik hartu ditu gaztelaniak, arabieratik eta ingelesetik, hain zuzen ere. Beharbada, beste batzuen ustean, gaztelania bera zaila, ez praktikoa eta pobrea da eta horregatik hartu behar ditu modako hitzak arabieratik eta ingelesetik. Gurean, ordea, hizkuntzarik erakargarriena deritzogu gaztelari, agian, mundura begira egon beharrean, Espainiak itsututa bizi garelako, Gaztelako gure jauntxoek kultur irizpideez maiteminduta, egunero haiek imitatu nahian.

4. ASMOAK GAUZATZEKO METODOLOGIA

I

Asmoak, balioak, hausnarketa eta ezagutza ezinbestekoak dira epe luzean hobekuntza lortzeko, baina ez dira nahikoa; arrakasta asmoak gauzatzean datza. Hainbat ideia eta asmo on bidean geratzen dira, maila pertsonalean, enpresa munduan zein gizartean. Izan ere, asmoak gauzatzea ez da erraza; baina beste gauza asko bezala, asmoak gauzatzeoko prozesua ikasi egin daiteke.

4.1 Lehentasuna

The 4 Disciplines of Execution liburuak azaltzen du asmoak gauzatzeoko prozesua. Bi aholkularik eta enpresa-exekutibo batek idatzi dute liburuak, eta enpresa-mundura zuzenduta badago ere, bertako ideiak beste arlo askotan erabil daitezke. Liburuan aipatzen den lehen diziplina da arreta benetan oso axola zaigun lehentasunean jartzea (*Focus on the wildly important goals*).

Eguneroko zereginen energia-kopuru izugarria eskatzeko dute; denbora eta indar gehiena ematen da eginkizun arruntak aurrera ateratzen. Beraz, geratzen den energia gutzia lehentasun bakarrean kontzentratu behar da; ezin da zertarako askotan barreiatu. Bestela, betiko tranpan eror gaitezke, eta ez dugu inoiz aurkituko aldaketa-prozesuak eskatuko dizkigun energia eta denbora.

Asmoa bada, esaterako, *euskal espezieari iraunaraztea*, lehentasuna euskaraz bizi izan daiteke. Izan ere, alde batetik, euskaraz bizi garen artean euskal espeziea ez da desagertuko. Bestetik, ez dago norberaren eredu bako modu eraginkorragorik euskara ondorengoei transmititzeko eta espezieari etorkizuna bermatzeko; esaten duguna baino gehiago,

geuk egiten duguna ikasten dute gazteek: *lehenik heuk egin, gero besteei eragin*. Azkenik, euskaraz biziz gero, aukera eskaintzen zaie norberaren inguruko euskal espezie-kidei euskaraz bizitzeko, eta, beraz, bizirauteko.

4.2 Helburua

Lehentasunezko esparrua aukeratu ondoren, errazagoa da helburua zehaztea. Helburuek nolakoak izan behar duten gogoratzeko ingelesez SMART (azkarra, argia) hitza erabiltzen da; letra bakoitzak ezaugarri bat gogorarazten du: Specific (zehatza), Measurable (neurgarria), Achievable (lorgarria), Relevant (garrantzitsua) eta Time-bound (denboran mugatua).

Helburu eraginkorrek izan behar dituzten ezaugarriak eta SMART akronimoa aspaldikoak dira; joan den mendeko laurogeiko hamarkadan zabaldu ziren, eta, ordutik aurrera, behin eta berriz errepikatu dira unibertsitateetan, ikastaroetan, eta hitzaldietan. Hala eta guztiz ere, deigarria da zein gutxi erabiltzen diren euskal munduan helburuak zehazteko orduan. Sarriegi honelako helburuak aipatzen dira: “XXI. mende hasierako hizkuntza-politikaren helburuak ezin du izan, soilik, euskaldunak sortzea, baizik eta ahalik eta euskaldun gehienak, ahalik eta egokiera, toki eta esparru gehienetan euskal hitzun bihurtzea, erabilera dela medio”. Sasi-helburu horrek ez du ez eperik ez kopururik, hortaz, ezinezkoa izango da helburua bete den edo ez jakitea. Batzuen ustez hizkuntz politika arrakastatsua izango da; besteek, berriz, porrota baino ez dute ikusiko.

Usain Boltek badaki bai helburuak zehazten. BBC katean, 2011ko azaroan aipatu zuen 2012ko helburua: “*Defending Olympic 100m and 200m champion Usain Bolt says he will aim for four gold medals at the 2012 London Olympics*”. Helburua zehatza da: urrezko dominak; neurgarria: lau; denboran mugatua: 2012ko Joko Olinpikoetan; eta ziur nago haren buruan egingarria eta garrantzitsua zela.

Usain Bolten eredia erabilia, norberaren lehentasuna bada, esaterako, *euskaraz bizi*, helburuak honelako itxura izan dezake: “*Nire helburua, urte bukaerarako, egunero zortzi orduz euskaraz bizitzea da*”.

4.3 Abiapuntua

Bidaia antolatzeke, beharrezkoa da helmuga zein den jakitea, baina ez da nahikoa: nondik abiatu ere ulertu behar da. Edozein proiektutan, hasierako egoera ezagutu behar da errendimendua hobetzeko; helburuarekiko non kokatzen garen jakin ezean, ezinezkoa da hobekuntzarako lehentasunak zehaztea.

Azterketa horrek ahalik eta zintzoena izan behar du. Egungo egoerari buruzko aurreiritzi faltsuak egon daitezke: batzuetan errealitateari

Helburuek nolakoak izan behar duten gogoratzeko ingelesez SMART (azkarra, argia) hitza erabiltzen da.

**Aditu katalanen
proposamenak
oso baliotsuak
izan daitezke
euskal
hiztunontzat, eta
horietan
sakontzea
komeni da saio
praktikoetan
arrakasta izan
nahi bada.**

erreparatu ez zaiolako, beste batzuetan errealtatea mingarria delako eta nahiago delako ez ikusi.

Euskara erabiltzeko oztupoak azaltzen direnean, pertsona arrotzak eta kanpoko eraginak aipatzen dira askotan: funtzionario erdalduna, zerbitzu publikoen utzikeria, anbulatorioko mediku elebakarra, politikariek onartu duten legea eta abar. Horiek guztiak egia izan arren, uste dut errealtatea objektibotasunez irudikatzeko beste eremu bat falta dela: etxekoen artekoa eta lagun minena.

Elkarrizketa intimoetan bakarrik agertzen dira, D ereduan ikasi arren, beti erdaraz erantzuten diguten seme-alabak, EGA atera zuenetik inoiz gure aurrean euskaraz egin ez duen laguna, edo egoera diglosikora kondentzen gaituen emazte euskaldun zaharra. Sentimendu sakonak daude tartean, eta batzuetan nork bere burua zuritu nahia ere bai; izan ere, norbera izan daiteke hurkoari euskaraz aritzeko aukera ukatzen dion lehena.

Hobetu nahi bada, errealtatea ahalik eta zehatzen aztertu eta onartu behar da, emozio negatibo barik. Dagoena dago, eta hori da abiapuntua.

4.4 Praktika

Erabilera-marka hobetzeko, eguneroko portaera aldatu behar da. Herrialde Katalanetan, sakon aztertu dute hizkuntza portaera, eta psikologian oinarritutako proposamenak zabaldu dituzte hura aldatzeko.

El català em sedueix liburuan Ferran Suay psikologo valentziarrak dio hiru maila aztertu behar direla portaera aldatzeko:

- Maila kognitiboa, hau da, ekintza egitean dugun pentsamendua.
- Maila fisiologikoa, alegia, ekintzarekin batera gorputzean sentitzen ditugun aldaketak.
- Maila motorra, hots, kanpotik ikus daitezkeen ekintzak.

Esku-hartzeak hiru maila horietan gertatu behar du hizkuntz portaera aldatzeko.

Maila fisikoak eta maila motorrak harreman estua dute energia emozionalarekin. Energia emozionalaz aritu garenean aipatu dugunez, egoera emozional atsegin eta positiboak aukeratu behar dira bizitzako erronketan errendimendurik onena lortzeko; ilusioa, konfiantza, pazientzia, poza, eta enpatia bezalako emozioak sentituta emaitza hobeak lortzen dira.

Solaskidea aurkaria dela pentsatu beharrean, hobe da entzun, haren lekuan jarri eta ulertzen saiatzea; estualdia pasaraziko diogula sinetsi be-

harrean, hobeto imajinatzen badugu euskaraz egiteko aukera zabalduko diogula, edo, euskalduna izan ezean, hizkuntza aldatzea eskertuko digula.

Maila fisikoan sentitzen dena oharkabean adierazten da maila motorrean. Beldur, urduritasun eta erruduntasunari dagozkie begirada iheskorra, aurpegi larria eta irribarre behartua. Konfiantza, pazientzia eta enpatia sentitzen denean, orde, begietara begira daiteke eta irribarre naturala da.

Maila kognitiboan eragiteko aurreiritzi eta pentsamendu faltsuak saihestu egin behar dira. Batzuetan, nahikoa da aurrekoaren itxura ikustea erdarara jotzeko: euskaldun itxura izan ezean, erdaraz egiten diogu solaskideari. Argi dago itxurak ez duela mugatzen solaskidearen euskara-gaitasuna, beraz, itxura ez da erdaraz egiteko arrazoi nahikoa.

Beste batzuetan, *¿qué?* edo *¿perdona?* bezalako hitzak entzutean, ondorioztatzen dugu mintzakideak ez duela euskaraz ulertzen, eta erdarara pasatzen gara. Baina, agian, ez du ondo entzun, ez zegoen adi, edo ez zuen lehenengo hitza euskaraz espero.

Pentsa daiteke aurrean dugunak, geuk bezala, badakiela zer nahi duen argi adierazten. Beraz, logikoena da guk esaldia euskaraz errepi-katzea: mintzakidea euskalduna bada, bere hizkuntza erabiltzeko aukera emango diogu; euskara ulertzen ez badu eta erdaraz egin diezaigun nahi badu, eskatzea besterik ez dauka.

Aditu katalanen proposamenak oso baliotsuak izan daitezke euskal hiztunontzat, eta horietan sakontzea komeni da saio praktikoetan arrakasta izan nahi bada.

5. EMAITZAK

I

Sarreran azaldu dugu nire buruarekin probatu dudala euskararen erabilera indartzeko proposamen hau. 2013ko urte hasieran, lortutako emaitzak aztertu ostean, honako aitorten hau idatzi nuen:

Urtarrilaren lehena pasatu da eta errendimendua neurtzeko ordua heldu zait. Nire helburua, iazko urte bukaerarako, egunean zortzi orduz euskaraz bizitzea zen. Ez dut euskara-erabilera modu zehatzean neurtu, baina baietz esango nuke, lehen helburu hori bete egin dudala.

Adierazle batek poztu nau gehien: ametsetan euskara erabiltzen hasi izanak. Gogoratzen dut behin semeari galdetu niola: “Euskara gehiago erabiltzeko, zer da aldatuko zenukeen lehen gauza?” Semeak erantzun zorrotza eta benetakoa bota zidan, gazteek egin ohi duten moduan: “Neure buruarekin ditudan elkarrizketak”. Semeak aitortu zidan barne elkarrizketa gehienak erdaraz zituela, eta denbora luzea ematen zuela erdaraz pentsatzen. Hausnarketa berria izan zen niretzat.(...)

***Aldaketa horiek,
konturatu gabe,
euskaraz
margotu dute
eguneko agenda
eta euskarak,
astiro-astiro,
leku berriak
bereganatu ditu
nire bizitzan,
pentsamenduan
eta ametsetan.***

**Lan honek
erakutsi dit,
egungo egoera
soziolinguisti-
koetan ere,
euskal hiztunok
euskararen
erabilera-marka
hobetu egin
dezakegula.**

Barne aldaketa hori lanak eragindakoa da. Ordu asko ematen ditut euskaraz idazten eta irakurtzen. Horrezaz gain, erdaraz nituen harreman batzuk euskaraz izatea lortu dut, eta lagun berriak egin ditut euskal komunitatean. Aldaketa horiek, konturatu gabe, euskaraz margotu dute eguneko agenda eta euskarak, astiro-astiro, leku berriak bereganatu ditu nire bizitzan, pentsamenduan eta ametsetan.

Esandakoa betetzen lagundu didazuen guztioi eskerrik asko, bihotz-bihotzez.

6. AZKEN ONDORIO BATZUK

Hasi baino egin ez den bidaia honen eskarmentutik, lau ondorio nagusi atera ditut:

Esperimentuaren bizipenek irakatsi didate, euskararen kasuan, irabazten den gatazka bakarra borrokatzen ez dena dela; enpatiaz eta konfiantzaz lortu ditut emaitzarik onenak; biziraupen-mekanismoaren esanetara, hots, borrokan, berriz, beti galdu. Hori da emaitzak aztertu ostean atera dudan ondorioa; hau da, euskara entzun nahi ez dutenekin gatazkan xahutu dudan energia euskal hiztunekin elkarlanean erabiliz gero, marka hobe dezakedala.

Hobekuntzak berezkoa du huts egitea. Huts egitea helburura hurbiltzen gaituen urratsa izan daiteke, eta hari probetxu ateratzen ikasi behar da, beraz. Akatsak ez dira ukatu behar, ikasteko erabili behar dira. Huts egite bakoitzean ikasi egin daiteke. Lehen ikasgaia agerikoa da: ingurunea aldatu ezean, konponbide berak emaitza berbera eragingo du; batzuetan ahaztu egiten da begien bistako ondorio hori, eta hamaika aldiz probatzen da huts egin duen soluzioa.

Lankidetzaz ezinbestekoa da errendimendua optimizatzeko eta eraginkorrak izateko. Inozokeria da pentsatzea norberak bakarrik emaitza hobe lor dezakeela elkarlanean arituta baino.

Bukatzeko, lan honek erakutsi dit, egungo egoera soziolinguistikoetan ere, euskal hiztunok euskararen erabilera-marka hobetu egin dezakegula.

Bai, goza daiteke gehiago! ●

BIBLIOGRAFIA

Apodaka, E. (2012): *Norberaren Autonomia Krisian (2011 Juan Zelaia Saria)*. Pamiela

Ayesta, K. (2014): *Goza daiteke gehiago. Euskaldun baten hizkuntz bidaia*. Utriusque Vasconiae

Barabási, A.L. (2002): *Linked. The New Science of Networks*. Perseus Publishing.

- Canfield, J. , Switzer, J. (2006): *The Success Principles(TM): How to Get from Where You Are to Where You Want to Be*. William Morrow Paperbacks.
- Covey, S. , McChesney, C. , Huling, J. (2012): *The 4 Disciplines of Execution: Achieving Your Wildly Important Goals*. Free Press.
- Covey, S.R. (2004): *The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful Lessons in Personal Change*. Free Press.
- Hainbat egile (2011): *EL CATALÀ EM SEDUEIX*. 7 de quatre edicions.
- Harford, T. (2011): *Adapt: Why Success Always Starts with Failure*
Little, Brown Young Readers
- Loehr, J. , Schwartz, T. (2003): *The Power of Full Engagement: Managing Energy, Not Time, Is the Key to High Performance and Personal Renewal*. Free Press.
- Nathaniel Branden, N. (1994): *Six Pillars of Self-Esteem*. Bantam
- Patterson, K. , Grenny, J. (2007): *Influencer. The power to change anything*. McGraw-Hill
- Puig, M. A. (2013): *Ahora Yo: ¿Y si creas tu propio futuro en lugar de encontrartelo?*. Plataforma.
- Puig, M. A. (2013): *Reinventarse*. Plataforma.
- Ryan, M.J. (2006): *This Year I Will...: How to Finally Change a Habit, Keep a Resolution, or Make a Dream Come True*. Harmony.
- Sinek, S. (2009): *Start with Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take*. Portfolio Hardcover.
- Suay I Lerma, F. , Sangines, G. (2010): *Sortir de l'armari lingüístic*. Angle
- Zack, D. (2010): *Networking for people who hate networking*. Berret-Koehler Publishers